

ОФІЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

- *Моделювання матеріалів зі специфічними властивостями на основі асимптотичних розв'язків задач акустичного і електромагнітного розсіювання (доповідач — доктор технічних наук М.І. Андрійчук)*
- *Війна Російської Федерації проти України і контексти пам'яті про Другу світову (доповідач — член-кореспондент НАН України О.Є. Лисенко)*
- *Про результати виконання цільової комплексної програми НАН України «Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України» на 2021—2025 роки (доповідач — академік НАН України Я.С. Яцків)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — доктор філософських наук О.Н. Кубальський)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 3 грудня 2025 року

Засідання Президії НАН України 3 грудня 2025 р. відбулося під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього.

Члени Президії НАН України заслухали доповідь завідувача відділу числових методів математичної фізики Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України доктора технічних наук **Михайла Івановича Андрійчука** про моделювання матеріалів зі специфічними властивостями на основі асимптотичних розв'язків задач акустичного і електромагнітного розсіювання (стенограму див. на с. 39).

За результатами багаторічних досліджень розроблено ефективний метод граничних інтегральних рівнянь для задач розсіювання на сукупності малих включень — фундаментальний інструмент для моделювання складних хвильових процесів у неоднорідних середовищах. Підхід, започаткований провідним американським ученим А.Г. Раммом із Канзаського університету (США), з 2010 р. цілеспрямовано розвивається у співпраці з науковцями Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, що засвідчує його міжнародне визнання та наукову сталість. Ключова перевага підходу — зведення задачі до системи лінійних алгебраїчних рівнянь фіксованої розмірності, що не лише радикально зменшує обчислювальні витрати, а й забезпечує можливість отримання напіваналітичних розв'язків, що відкриває шлях до точного і масштабованого моделювання фізичних процесів у новітніх матеріалах, зокрема метаматеріалах і наноструктурах.

Науковці інституту обґрунтували можливість цілеспрямованого моделювання матеріалів із керованими властивостями, зокрема рефракцією, електричною та магнітною проникністю. Особливої ваги набуває його застосування для метаматеріалів, які демонструють від'ємний коефіцієнт рефракції і здатність мінімізувати зворотне розсіювання, що є ключовою властивістю стелс-технологій. Отримані результати мають приклад-

ну цінність для створення захисних плівок у мікросмугових антенах і гнучких випромінювальних елементах.

Наведені результати є підсумком виконання низки фундаментальних наукових робіт у межах бюджетної програми «Підтримка пріоритетних для держави наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок» (КПКВК 6541230).

Під час досліджень за цією тематикою отримано низку вагомих наукових результатів, опублікованих у провідних міжнародних фахових журналах, що разом із високою цитованістю засвідчує значний рівень наукової новизни. Напрацювання систематично презентували на міжнародних конференціях. Окремі результати увійшли до розділів колективних монографій, виданих у закордонних академічних видавництвах. На основі проведених досліджень захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

В обговоренні доповіді взяли участь директор Фізико-механічного інституту імені Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук; начальник Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України, генерал-майор, член-кореспондент НАН України І.Б. Чепков; директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України академік НАН України Р.М. Кушнір; академік-секретар Відділення математики НАН України академік НАН України О.М. Тимоха; академік-секретар Відділення матеріалознавства НАН України академік НАН України І.В. Кривцун; академік-секретар Відділення інформатики НАН України академік НАН України О.М. Хімич; радник Президії НАН України академік НАН України В.М. Локтев; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; радник Президії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; директор Інституту проблем міцності імені Г.С. Писаренка НАН України член-кореспондент НАН України О.Ю. Чирков; академік-секретар Відділення економіки НАН України академік НАН України В.М. Геєць.

Виступ доктора технічних наук Михайла Івановича Андрійчука

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь завідувача відділу воєнно-історичних досліджень Інституту історії України НАН України члена-кореспондента НАН України **Олександра Євгеновича Лисенка** про війну Російської Федерації проти України і контексти пам'яті про Другу світову (докладніше див. на с. 44).

Події, пов'язані з війною РФ проти України та ситуацією на Близькому Сході, оприявнюють лінії поділу між демократичним світом та світом авторитарних режимів і диктатур, протистояння яких набуває обрисів «другої холодної війни», що демонструє комплексну кризу системи міжнародної безпеки. Хоча Ялтинсько-Потсдамська конфігурація повоєнного устрою деформувалася вже після розпаду Радянського Союзу, зараз Кремль вщент знищує її залишки у вигляді міжнародного права та міждержавних договорів. Політика втратила моральні запобіжники, а право сильного стало імперативом світового порядку денного.

Ключовим акцентом доповіді став аналіз того, як російська влада використовує мілітаризовану історичну пам'ять та радянський міф про «Велику Вітчизняну війну» для легітимації агресії, руйнування міжнародного правопорядку та мобілізації російського суспільства. Поступово цей міф трансформувалася у суто

Виступ члена-кореспондента НАН України Олександра Євгеновича Лисенка

політичний конструкт, покликаний виконувати геополітичну місію.

Світова демократична спільнота опинилася певною мірою в полоні нав'язаних Кремлем історичних і мнемонічних наративів. Така інерція створила значні труднощі для дипломатичної та військової підтримки спроможностей України, припинення агресії Росії й відновлення історичної справедливості.

Науковці Інституту історії України НАН України, активно розробляючи цю проблематику, видали синтетичні праці та монографії: «Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини: діалоги з істориками», «За ідентичність і незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови і геополітичні паралелі» (за заг. ред. В.А. Смолія), «Між науковим дискурсом і «победобесієм»: До 80-ї річниці завершення Другої світової війни», «Символи українофобії: матеріали до довідника» (кер. проекту — Г.В. Боряк), «Рокада: чотири нариси з історії Другої світової війни» (О. Стяжкіна), «Православний фронт гібридного протистояння» (О.Є. Лисенко), «Дегуманізація образу українців у російському пропагандистському дискурсі» (О.Є. Лисенко, О.О. Маєвський) та ін. Також від початку повномасштабного вторгнення в інституті проведено шість панельних дискусій з проблематики сучасної російсько-української війни із залученням фахівців з різних галузей соціогуманітаристики.

В Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України опубліковано праці: «Удавана Росія: імітація величчя і могутності», «Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях» (за ред. В.М. Кулика), «Адаптивні зміни у функціонуванні політичної системи України в умовах повоєнної відбудови» (О.О. Рафальський, О.М. Майборода).

Колектив Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України підготував працю «"Братня" навала. Війни Росії проти України XII—XXI ст.» (за заг. ред. В.А. Брехуненка).

Науковці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України видали монографії «Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи» (І.Г. Патер та ін.), «Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор» (М.Р. Литвин та ін.).

У Державній установі «Інститут всесвітньої історії НАН України» видано монографії: «Пам'ять про Другу світову: історичний дискурс європейських країн», «Проблема історичної пам'яті у всесвітньо-історичному дискурсі (1945—2015 рр.)» (за ред. А.І. Кудряченка) та «Війни історичної пам'яті: «never more» чи «если надо — повторим»? (начерки історичної політики Росії)» (В.М. Ткаченко, В.В. Якуба).

Науковці академічних інститутів налагодили тісну співпрацю з військовими установами та окремими структурами і підрозділами ЗСУ, зокрема неодноразово виступали з доповідями на навчаннях командного складу, інструкторсько-методичних заняттях, навчально-методичних зборах та інших заходах, щороку беруть участь у конференціях «Українське військо: сучасність та історична ретроспектива» в Національному університеті оборони України.

Підготовлено пропозиції до Методичних рекомендацій з впровадження військово-історичних традицій у ЗСУ, які використовують у повсякденній практиці морально-психологічного забезпечення особового складу.

Науковці надають консультації Українському інституту національної пам'яті з різних аспектів комеморативної політики держави та беруть участь у його заходах. Академічні установи підготували низку аналітичних записок, лекцій, дотичних до окресленої теми.

В обговоренні доповіді взяли участь старший науковий співробітник Науково-дослідного центру документування та дослідження досвіду війни Навчально-наукового інституту воєнної історії, права та суспільних наук Національного університету оборони України, генерал-майор, кандидат історичних наук В.І. Кидонь; завідувач відділу політичної культури та ідеології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України доктор історичних наук, професор Ю.О. Ніколаєць; в.о. академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права НАН України академік НАН України В.А. Смолій; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; радник Президії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; директор Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» член-кореспондент НАН України А.І. Кудряченко.

* * *

Потім члени Президії НАН України заслухали доповідь голови Наукової ради цільової комплексної програми НАН України «Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу НАН України» на 2021—2025 роки, голови Науково-видавничої ради НАН України академіка НАН України **Ярослава Степановича Яцківа** (стенограму див. на с. 50).

У доповіді підкреслено, що реалізація цієї програми стала важливим кроком до упорядкування підготовки та випуску видавничої продукції і створення умов для подальшого розвитку видавничої діяльності Академії.

У межах восьми книжкових проєктів видано більш як 240 назв наукових книг загальним тиражем понад 244 тис. примірників. Триває робота над енциклопедичними проєктами — видано нові томи Словника української мови, Енциклопедії сучасної України.

Виступ академіка НАН України Ярослава Степановича Яцківа

За Програмою підтримки журналів у 2021—2025 рр. вийшло друком 1160 випусків 43 видань сукупним тиражем майже 94 тис. примірників. Надано понад 8 тис. цифрових ідентифікаторів DOI. Зросла присутність журналів у наукометричних базах Web of Science Core Collection і Scopus, монографії, видані в НАН України, індексуються у Web of Science Book Citation Index.

Особливу увагу приділено створенню інфраструктури відкритої науки, зокрема Універсальної видавничої платформи НАН України, та впровадженню рішень, необхідних для переходу журналів на «діамантову» модель відкритого доступу.

Підкреслено актуальність подальшого розвитку видавничої діяльності Академії відповідно до європейських стандартів відкритої науки, необхідність посилення координаційної ролі Науково-видавничої ради та концентрації ресурсів на підвищенні якості наукових публікацій, їх видимості та відповідності міжнародним вимогам.

Президія НАН України підтримала пропозицію щодо підготовки нової цільової програми на 2026—2030 рр., спрямованої на забезпечення потреб Академії у високоякісній видавничій продукції та вирішення ключових організаційних і методичних завдань.

В обговоренні доповіді взяли участь академік НАН України В.Г. Кошечко; академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України М.В. Бондар; директор Інституту проблем міцності імені Г.С. Писаренка НАН України член-кореспондент НАН України О.Ю. Чирков; перший віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В.Л. Богданов; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- присвоїли звання «Почесний доктор Національної академії наук України» президенту Литовської академії наук, проректору Вільнюського університету, габілітованому доктору наук, професору Юрасу Банісу (Jūras Banys) за вагомий особистий внесок у розвиток науки і освіти в галузі фізики та активне сприяння міжнародному науковому співробітництву й підвищенню авторитету Національної академії наук України;

- погодили зміни до складу Комітету із системного аналізу при НАН України;

- погодили рішення про реорганізацію меморіального кабінету академіка НАН України Б.Є. Патона;

- затвердили оновлений склад Комісії НАН України з інтеграції до Європейського дослідницького простору;

- прийняли рішення про створення Комісії з удосконалення законодавства України у науковій, науково-технічній та інноваційній сферах та затвердили її склад;

- оновили склад Комітету з присудження Премії НАН України «За популяризацію науки»;

- створили постійну Комісію з питань діяльності суб'єктів господарювання НАН України, затвердили Положення про неї та її склад;

- підтримали рекомендації Комісії з опрацювання питання щодо передачі цілісного майнового комплексу Державної навчально-наукової

установи «Академія фінансового управління» зі сфери управління Міністерства фінансів України у відання Національної академії наук України стосовно доцільності такої передачі та постановили звернутися до Кабінету Міністрів України з відповідним клопотанням;

- погодили оновлений склад Комітету наукової термінології НАН України;

- внесли зміни до складу Українського комітету славістів;

- оновили склад Комісії НАН України з розроблення наукової спадщини академіка В.І. Вернадського;

- заслухали інформацію члена Президії НАН України академіка НАН України С.І. Пирожкова щодо благодійної організації «Благодійний фонд імені Бориса Патона»;

- затвердили оновлений склад Ради з космічних досліджень НАН України.

Затверджено:

- доктора технічних наук **Сімейка Костянтина Віталійовича** на посаді ученого секретаря Інституту проблем безпеки атомних електростанцій НАН України.

Погоджено призначення:

- доктора фізико-математичних наук **Гриня Дмитра Миколайовича** на посаду головного наукового співробітника Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України;

- доктора геологічних наук **Лисинчука Дмитра Володимировича** на посаду головного наукового співробітника Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України;

- доктора геологічних наук **Макаренко Ірини Борисівни** на посаду головного наукового співробітника Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України;

- доктора фізико-математичних наук **Скуратівського Сергія Івановича** на посаду головного наукового співробітника Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України;

- доктора технічних наук **Сиротюка Андрія Михайловича** на посаду завідувача відділу міцності матеріалів і конструкцій у водневовмісних середовищах Фізико-механічного інституту імені Г.В. Карпенка НАН України;

- доктора економічних наук **Венгера Віталія Васильовича** на посаду головного наукового співробітника Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»;

- кандидата філологічних наук **Чумака Володимира Васильовича** на посаду головного наукового співробітника Українського мовно-інформаційного фонду НАН України.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- першого заступника директора з наукової роботи Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України академіка НАН України **Фірстова Сергія Олексійовича** за багатолітню плідну невтомну працю вченого, педагога і організатора науки, вагомі здобутки в галузі матеріалознавства і фізики міцності та значний особистий внесок у розроблення інноваційних високоентропійних сплавів для потреб промисловості;

- заступника директора з наукової роботи Інституту теоретичної фізики ім. О.І. Ахієзера Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» кандидата фізико-математичних наук **Давидова Леоніда Миколайовича** за багатолітню плідну невтомну сумлінну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток теоретичної фізики твердого тіла і теорії радіаційних пошкоджень матеріалів;

- завідувача відділу Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» кандидата історичних наук **Толстова Сергія Валеріановича** за багатолітню плідну творчу працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі історії міжнародних відносин, проблем зовнішньої політики та міжнародної безпеки.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- радника при дирекції Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України члена-кореспондента НАН України **Максимчука Валентина Юхимовича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, вагомі творчі здобутки та значний особистий внесок у дослідження в галузі геомагнетизму й тектономагнетизму і підготовку висококваліфікованих наукових кадрів.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- народного депутата України **Тимошенко Юлію Володимирівну** за багатолітню плідну працю державного і політичного діяча, вагомий особистий внесок у розвиток і зміцнення наукового потенціалу України та активне сприяння підвищенню ролі науки в державі.

Подякою НАН України відзначено:

- завідувача відділу Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України доктора технічних наук **Скульського Валентина Юрійовича** за багатолітню плідну сумлінну наукову і науково-організаційну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі зварювання високолегованих сталей і сплавів;

- провідного наукового співробітника Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України доктора філологічних наук **Єрмоленка Сергія Семеновича** за багатолітню плідну наукову працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі загального мовознавства і української лінгвістики.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- завідувача відділу Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України члена-кореспондента НАН України **Кучмія Степана Ярославовича** за багатолітню плідну невтомну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, вагомі творчі здобутки та значний особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі фотохімії і фотокаталізу;

- провідного наукового співробітника Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України доктора юридичних наук **Костюченко Олену Євгенівну** за багатолітню плідну наукову і педагогічну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у дослідження актуальних питань трудового права.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик